

primavera 2023

El Premi Llibreter i la traducció

Irene Tortós-Sala

L'any 2000 naixia el Premi Llibreter, un guardó organitzat pel Gremi de Llibreters de Catalunya, que atorguen les llibreries del nostre país. L'esperit del Premi és guardonar obres que per la temàtica i per la qualitat literària mereixen una atenció especial dels professionals del sector i afavorir-ne la difusió promovent-los a les llibreries.

La primera obra guardonada va ser *L'última trobada*, de Sandor Marai, traduïda per Antoni Garcia Santiago, un llibre que reivindica el diàleg, l'amistat i l'honor. Des de llavors ha plogut molt i el Premi ha anat acumulant títols i transformacions, amb els quals ha obtingut prestigi i reconeixement arreu del territori i més enllà.

Al principi, el Premi només tenia dues categories: Narrativa i Àlbum Il·lustrat. En tots dos casos podien optar-hi escriptors i il·lustradors tant catalans com internacionals, i, com ja he esmentat, el primer Premi Llibreter de Narrativa va recaure en una traducció.

Actualment el Premi Llibreter consta de cinc categories, dues de les quals són les anomenades *Altres Literatures*, l'una en la categoria de literatura per a adults i l'altra en la de literatura infantil i juvenil. En aquests dos apartats la traducció hi té, evidentment, un pes fonamental. La qualitat del text depèn en bona part de la qualitat de la traducció. En la categoria d'Àlbum Il·lustrat, la traducció competeix amb obres en català en igualtat de condicions.

Fem una mica d'història. Durant vint anys el Premi va funcionar amb jurats formats per llibreters del gremi, que valoraven i finalment premiaven les obres proposades per les llibreries del país. Fa un parell d'anys se'n van modificar les bases, i els jurats, formats per cinc llibreters, van passar a dir-se comitès. Ara el funcionament és a la inversa: cada comitè preselecciona tres llibres i llavors els llibreters associats al gremi atorguen els guardons mitjançant les votacions corresponents. Aquesta modificació també tenia la intenció de fer augmentar la participació.

La selecció de llibres que fan els comitès ha de complir el requisit que les obres es publiquin per primer cop en el període establert en les bases; en el cas de la traducció, no és un impediment que hi hagi una traducció anterior.

Si repassem el palmarès, observarem que la traducció hi ha estat molt important. Hi han estat premiades obres girades per algunes de les plomes més rellevants del panorama de traductors en llengua catalana.

Si bé és cert que en les deliberacions per triar i seleccionar les obres que es portaran a votació en aquesta categoria no es discuteix la bondat de la traducció, també ho és que no es pot desvincular de l'original, i que els llibreters que formen o han format part dels jurats o de les comissions mai no han premiat una obra en què la traducció grinyolés. En dona fe la llista d'obres guanyadores en els vint-i-tres anys de vida. Hem començat aquest article fent esment a *L'última trobada*, de Sándor Marai, perquè com a primer Premi Llibreter va establir un precedent tant pel que fa a la qualitat literària de l'obra com de la traducció. Un precedent que s'ha confirmat al llarg dels anys amb les obres premiades i els torsimany que les han fet possibles. Fem-ne un repàs.

A *L'edat de ferro*, de J.M. Coetzee, la traducció de Dolors Udina ens va fer gaudir d'un escriptor que mesos més tard va guanyar el Premi Nobel de Literatura, i que ens va fer sentir orgullosos de l'obra guardonada. Udina va aconseguir que visquéssim pàgines i pàgines en un país dominat per l'*apartheid* mentre la senyora Curren, malalta, mantenia una estranya amistat amb un rodamon que li omplia la solitud amb companyia i amor. Mentrestant, ella escrivia una llarga carta a la seva filla per perdonar-li una llarga llista de retrets.

Més tard va arribar el premi per a *El port de les aromes*, de John Lanchester, en traducció de Joan Puntí Recasens, que ens va permetre viatjar a la Xina del 1935 posant veu a un Tom Stewart inquiet i curiós, obligat a aprendre xinès i a conviure durant anys en aquesta excolònia britànica.

A *El cinquè en joc*, de Robertson Davies, Carles Miró va donar veu a l'erudita literatura d'aquest escriptor canadenc fins aleshores desconegut al nostre país i que va ser una gran descoberta.

Després va venir *Fa mil anys que soc aquí*, de Mariolina Venezia, traduït per Anna Casassas, que ens va fer viatjar al sud d'Itàlia amb aquesta novel·la, *opera prima* de l'autora, que narrava la història de cinc generacions. Ja us podeu imaginar la quantitat de personatges que passen al llarg de tants anys i com el paisatge familiar i gastronòmic canvia amb el temps.

El clàssic *Winesburg Ohio*, de Sherwood Anderson, va venir avalat per la traducció de Francesc Parcerisas i va ser tota una celebració. Ens va fer enamorar de George Willard i el seu Winesburg amb les cròniques d'una ciutat que es transformen en un relat sensible i colpidor.

Esther Tallada va posar veu a una dona inoblidable! *Olive Kitteridge*, d'Elizabeth Strout. Qui no va quedar captivat pel caràcter de l'Olive i tot el que tenia per mostrar-nos sobre la condició humana?

A *Sukkwan Island*, de David Vann, Francesc Rovira i Faixa va aconseguir transportar-nos a Alaska per transmetre'ns una relació paternofilial, i ens va fer sentir el fred, la por, el perill, les inseguretats...

A *dalt està tot tranquil*, de Gerbrand Baker, Maria Rosich ens obria la porta al Helmer, aquell granger que ens va fer viatjar a través del seu món interior i del nostre.

Després han vingut més títols, tots avalats per la qualitat literària i per la traducció. Xavier Pàmies va traduir *El cas d'en Barney Panofsky* i ens va fer gaudir de les ironies i sarcasmes d'aquest personatge.

Ànima, de Wajdi Mouawad, arribava de la mà d'Anna Casassas, que ens va fer encongir l'estómac i mantenir la tensió en un relat cru, terrible, bonic i esgarrifós alhora.

Jordi Martín Lloret ens va emocionar amb la traducció de *Reparar els vius*. Recordo aquelles vint-i-quatre hores esperant un trasplantament com si fos ara.

Manual per a dones de fer feina el va traduir Albert Torrecasana i va donar veu a una Lucia Berlin totalment desconeguda al nostre país. Eren contes autèntics i t'obrien a la seva vida, al seu entorn, mentre l'enginy i la malenconia ens desarmaven.

La teoria general de l'oblit, de José Eduardo Agualusa, traduïda per Pere Comelles, ens obria una porta a Angola a les acaballes de la guerra per la independència i a una protagonista, la Ludo, al seu món interior i a la supervivència en el món que l'envoltava.

La traducció de *Les formes del verb anar*, de Jenny Erpenbeck, la signava Marta Pera Cucurell, i ens transportava a Berlín per mostrar-nos la gran crisi de refugiats a Europa.

Tardor, d'Ali Smith, aconseguia parlar català gràcies a Dolors Udina i ens regalava pàgines i pàgines de bona literatura en una Anglaterra tocada pel Brexit.

A *El país dels altres*, de Leïla Slimani, Valèria Gaillard ens mostrava un Marroc colonitzat per França, però a punt de la independència.

La darrera traducció guardonada ha estat la d'*Els grans optimistes*, de Rebecca Makai, traduïda per Marc Rubió, una novel·la en què la sida, els morts i els supervivents són els protagonistes.

També cal recordar les traduccions de la categoria d'Àlbum, sovint poc valorada i de la mateixa importància, o més, que les de la categoria anterior. Vaig formar part d'aquest jurat i posteriorment en vaig portar la comissió. La meua experiència em permet dir amb coneixement de causa que en el cas dels àlbums, la traducció ha d'estar molt bé per tal que l'obra es seleccioni. Al llarg dels anys hem vist àlbums deliciosos que, malauradament, s'han desestimat per una mala traducció. Pot semblar estrany que això passi en llibres amb poc text, però passa, i les editorials haurien d'intentar que una mala traducció no esguerri el resultat final.

L'any 2018 va néixer la categoria Literatura Infantil i Juvenil d'Altres Literatures. Elena Martí posava una veu magnífica a *La mona de l'assassí*, de Jakob Wegelius, una mona de la qual tants joves lectors han gaudit i gaudiran, una mona a qui Martí va fer escriure en català tota la seva aventura.

L'any següent Xavier Pàmies ens va entusiasmar amb la veu de Francesc Hardinge a la *Cançó del Cucut*. Recordo bé

la protagonista, la Triss, i l'ambient de por, misteri i angoixa en diferents moments de l'obra

El 2020 Maria Climent traduïa la meravellosa novel·la de Benjamin Alire Sáenz *Aristotil i Dante descobreixen els secrets de l'univers*. És impossible oblidar Aristotil i Dante, la seva amistat, dues famílies ben diferents i l'atracció i l'aprenentatge de mons i maneres de comunicar-se i filosofar diferents.

El 2021 Maria Rosich ens feia descobrir una història extraordinària amb *La nena del far*, d'Annet Shaapp. Ens obria a un món fantàstic amb la força i la valentia de la protagonista.

L'any passat va brillar *Mary John*, d'Ana Pessoa, gràcies a Mercè Ubach, que ens va regalar una història d'un desamor i primer amor deliciosa.

Aquest repàs d'obres i autors premiats demostra que el Premi Llibreter d'Altres Literatures, i alguns cops també l'Àlbum, no serien possibles sense la veu d'una bona traducció, una traducció que fa invisible el traductor en el sentit positiu de la invisibilitat: per al lector, la veu que li arriba per mitjà del llibre sembla la de l'escriptor. Hauríem d'elogiar el traductor, agrair-li que ens hagi fet gaudir de pàgines i pàgines de bona literatura sense adonar-nos que era ell que feia fluir el text i posava les paraules en la nostra llengua per poder viure l'obra que l'autor havia escrit.

I malgrat tot això, cal reconèixer que la visibilitat i el reconeixement dels torsimanys en la promoció i el lliurament dels premis és més aviat minsa. Els traductors que m'estiguen llegint convindreu que durant molts anys heu picat molta pedra perquè se us reconegui, per aconseguir que el vostre nom aparegui a la portada dels llibres i a les pàgines de les editorials, malgrat que n'hi ha algunes, malauradament, que encara no l'hi posen. Els llibreters coneixem el nom de la majoria de traductors en llengua catalana; als prestatges de les nostres llibreries hi ha llibres amb traduccions d'altíssima qualitat. Heu aconseguit que els lectors ens preguntin pel traductor de l'obra que desitgen llegir. Heu aconseguit ser visibles i que, en general, el món del llibre us respecti i valori la feina que feu. Aleshores, insisteixo, per què el Premi Llibreter només us esmenta de passada a l'acte de lliurament del Premi de l'obra guanyadora? Probablement, des del començament es va fer així i ningú s'ha plantejat canviar-ho, o potser als organitzadors encara els queda camí per fer i per aprendre i aquest és un aspecte per millorar, perquè, si més no en aquesta categoria, el premi va vinculat a la traducció, sense la qual no podria arribar als lectors.

Si tenim en compte que el Premi Llibreter és viu i any rere any pretén millorar, fent autocrítica, anotant, fent i desfent canvis, no estaria malament que en futures edicions es donés una mica més de rellevància al traductor dels premis Altres Literatures. Val a dir que a mi m'agradaria que fos així.